

Kijken in de keuken van Paul van Geert.

Daar hangen allerlei dingen van vroeger. Vroeger is een relatief begrip natuurlijk. Als je vijf bent is vroeger drie jaar oud. Vroeger is hoe de dingen waren. Vroeger zat er een speelman op het dak. Of hangt er een speelvrouw aan de muur, bij het binnenkomen. De dingen van vroeger kregen zo allemaal hun beeld mee, een schilderijtje, of een tekening, een tekst of een foto. Vroeger is de keuken van later.

Hier gelijk rechts als je binnenkomt hangen een paar van de eerste schilderijen. Vader Jef schilderde. Ging 's zaterdags naar de Academie in Sint

Niklaas. Olieverf is duur en moeilijk. Als je wilt schilderen moet je eerst leren tekenen. Het moet ergens op lijken, een paard op een paard bijvoorbeeld. Maar die olieverf, ook al was het Talens Studieverf, was toch veel mooier dan een paard. Het grote schilderij heet Het bezoek van Maria aan haar nicht Elisabeth. Het is van 1966. Waarom zou een zestienjarige jongen in

1966 het bezoek van Maria willen schilderen? Chagall, dat was mooi. En wat ook mooi was waren de schilders uit Sint Martens Latem. Sint Martens Latem is nu een villadorp, daar wonen allemaal Gentse professoren op rust, van de Medische Faculteit en directeurs van electriciteitsbedrijven. Maar tot 1920 -

en dat was al vroeger in 1966 - werd er in Sint Martens Latem heel mooi geschilderd. Dat laat zijn sporen na in één van de eerste schilderijen, die je maakt als je 16 bent. En dit schilderijtje hier, waren er in 1966 nog Vlaamse dorpen waar de pastoor hoog boven uit torende? Niet meer, nee, maar het staat toch op dit schilderijtje. En daarnaast, want het is toch allemaal heel erg katholiek, gelukkig een clown. Een circus, dat is het, niks anders dan een circus. We komen nog wel terug naar dit hoekje. Helemaal aan de overkant, in de hoek hier tegenover, hangt een tweede schilderij uit 1966. Je kunt wel zien dat er goed naar Chagall gekeken is. Nu is het oorlog. Twee handen dragen een groene vlag en een rode haan legt een ei. Iets, maar wat dan, is

niet in orde. Het heeft ook een rare vorm, dat schilderij, er is een hoekje af. Het is geschilderd op spaanplaat en spaanplaat is niet erg sterk. Er wil wel eens een hoekje afbreken. Nu we toch in deze hoek staan, kijk eens naast de deur. Daar hangen foto's van Paul en Leen in hun kinderwagens. Die wisten toen nog niet dat hun fotos later naast elkaar zouden hangen. En daarboven, met vader Jef op de markt in Hamme. En daar nog boven vader Paul met zoon David. Ook al een kijkje in een keuken, de keuken in Sint Maria Latem (nee, niet hetzelfde als dat van de schilders, want dat is Sint Martens, maar zeker zo mooi). Sint Maria Latem, drie jaar gewoond op een boerderij, het drinkwater kwam uit een bron, aan de voet van het heuveltje. David kijkt niet erg gelukkig. Waarschijnlijk was dat rond de tijd dat hij in de ton was gevallen waar het bronwater in werd opgevangen. Hij had zich na een paar angstige minuten vrij kunnen worstelen. Aan de schouw hangt een beeld. Dat moet zo rond 67 of 68 gemaakt zijn. Nog steeds hangt of ligt het beeld in de keuken. Een beeld uit gasbeton (ieder huisje heeft

zijn kruis). Gasbeton kwam van het bouwbedrijf van opa Leon, Va Leon, zo heette hij echt. De buurt noemde hem Leon Beton, want hij maakte alles van beton, ook klompen (gingen nooit kapot). En een tekeningetje uit een taaltest: De appel wordt door de jongen geplukt. Maar dit item was eigenlijk te makkelijk. Het discrimineerde niet. Items moeten discrimineren, mensen mogen dat niet.

Kijk rustig in het kastje. Daar zijn vast nog allerlei dingen te vinden, strips, voor de kinderen en voor wie dit te lang vindt worden. En boekjes en tekeningen. Onder andere een dichtbundel van Staf de Wilde. Staf de Wilde komt ook uit Hamme, net als Herman Brusselmans en Paul Huylebroeck. En Paul van Geert. Het zijn allemaal raar mannen, zo zeg je dat, raar mannen. De dichtbundel heet Tsja, met tekeningen van Paul van Geert. Wat hier ligt is de tweede druk, nou ja, druk. De eerste druk bestond uit losse vellen in een plastic boodschappentas. Daar stond Tsja op, op die tas. Er ligt nog een andere dichtbundel van Staf de Wilde, Terug naar Hamme, met foto's uit Staf's kindertijd en jonge jaren. Staf de Wilde, u vindt hem aan de zijkant van het schuine wandje. Staf de Wilde met zijn zoon Wim. Wim heeft een verstandelijke handicap. Het was toen allemaal nogal moeilijk met Staf. En Wim. En Magda. Staf en Wim kijken naar Trui, de witte geit. En vlak daarnaast weer iets uit de zestiger jaren, 67 waarschijnlijk. Een uitstap naar een andere stijl, een stilleven met een kan en een stuk meloen. Tot voor kort dacht Leen dat het een schilderij was van Rudy. Wie is Rudy nu weer? Rudy Doom, thans veel op Vlaamse televisie verschijnende Afrikakenner, in tijden dat Afrika weer eens bekend moet zijn.

En daaronder, naast de knoflook - een prima remedie tegen boze geesten en bloedarmoede - drie zwangere portretten (zo zeg je dat niet, maar hoe zeg je het dan precies). Paul en Leen trouwden in 1971 (nou ja, heel laat in 1971!). Op de twee kleinere schilderijtjes is Leen zwanger van David. Alles is nog heel erg eenvoudig, beperkt tot de essentie zullen we maar zeggen. Groen en rood en blauw en geel, wit hele simpele lijnen. David was overigens wel een nogal gecompliceerde baby. En daaronder Leen zwanger van Liesbet, 1974. Ook alweer een kijkje in de keuken, de keuken van Sint Maria Latem, maar nu links van de schoorsteen met het beeld... Naast Leen een stukje van een schilderij van de boomgaard, die uitkeek over de heuvels. Er zijn van die plekken die in je dromen blijven verschijnen. Dat heeft weinig te maken met hoe lang vroeger heeft geduurd. Een ander schilderij van de boomgaard zullen we straks nog zien.

En alweer een kast, met kleine schilderijtjes en een aantal foto's. Liesbet met haar kindergagentje, achter op het laantje in Sint Annen. Op de kast nog een klein tekeningetje van de klokkenstoel van Sint Annen. Vlamingen op het Groninger platteland. Maar het dorp heet Sint Annen, bestaat het toeval? En daarnaast Pierken, de hond, meegenomen uit Sint Maria Latem. Pierken en David, twee broers in het kattenkwaad. Daaronder een werkje van Leen de Clercq, gehuwd met van Rentergem Erik, de onafscheidelijke studievriend uit de Gentse tijd. Het haakje hangt niet precies in het midden, maar waarom zouden haakjes altijd precies in het midden moeten hangen? Daarnaast twee kleine schilderijtjes van Vader Jef. Het geboortehuis van de Ma. Koeien in de weide voor het huis in Sint Annen. Een schemerlamp gesneden door Nonkel Pol, meubelmaker uit Mechelen. David, in een karakteristieke huilbui. Het leven is erg, erg moeilijk. Maar toch niet voor de familie Waegeman, waarvan

alle leden fier in de lens van het fototoestel kijken. Dat was nu wat ze een echt schoon Vlaams gezin noemden. Veel kinderen, allemaal blij en vrolijk en minstens één zoon priester. Maar in dit geval ook niet meer dan één. Het moest niet te gek worden, met zoveel monden te voeden was het beter dat de opgroeiende kinderen uit werken gingen. Erik, Oda, Johan (later vertrokken naar Zaire, als Prêtre Animateur van de Paters van Scheut), Hildegard, AnneMarie, Beatrijs, die was er toen al niet meer. En Marleentje, op schoot bij moeder

Maria (niet die van het bezoek). Maria Lowie, de dochter van Henri Lowie. Henri Lowie gaf les aan de Hamse Tekenschool en schilderde ook. Henri Lowie kon nog een paard tekenen. Kijk even naar rechts. Boven het hoekkastje - er komt een beetje een vreemde geur uit het hoekkastje - hangt het palet van Henri Lowie. En ietsje meer naar rechts, boven het dubbelschilderij, hangt een stilleventje van Henri Lowie.

Maar eerst nog wat foto's. Waarom zou een jongen van zestien het bezoek van Maria aan haar nicht Elisabeth schilderen? Dat kwam natuurlijk door die bedevaart naar Lourdes, met de Moe (de Moe was de moeder van de Ma en de Moe heette Clotilde, de echtgenote van Leon Beton. Leon Beton wou niet mee naar Lourdes. Leon Beton had in de tuin zijn eigen grot van Lourdes gebouwd, met een Mariabeeld erin en een beeld van Bernadette, aan wie Maria was verschenen. Leon Beton hoefde dus niet mee naar Lourdes. Dus kon Paul mee. Dat was in 1962. Waarschijnlijk was die reis naar Lourdes toch een beloning voor de Plechtige Communie van Paul. Hij had de Lering immers glansrijk als Peetje geëindigd, ten bewijze waarvan hij gemachtigd was de Peetjesstrik te dragen. Hij staat op de foto met zijn strik, naast zijn vriend José de Block Geen schilderijen. Kun je naar zo'n foto kijken zoals je naar een schilderij kijkt? Maria Lowie, die ging ook naar Lourdes, met de bedevaarttrein. Lourdes, heilig begin van het massatoerisme. In Lourdes verkreeg Maria (Lowie) een volle afluat van de paus. Het ingelijste bewijs ligt ergens op een tafel of bank. De geboortekaartjes van David en Liesbet, met de clichés die toen nog werden gebruikt. Het geboortekaartje van Paul, uit 1950. En een hartelijke wens van een vriend van de familie voor een voorspoedige levensloop. De schrijver van de wens zou in 1953 omkomen bij de watersnoodramp. Hamme ligt tussen de rivieren de Durme en de Schelde. 1953, Paul op de tafel in de keuken waar het water binnensijpelt, zandzakken voor de deur. Er was toen geen tijd om foto's te maken.

Liesbet, het meisje met de duim in de mond, maar nu als zangeres,

popartiest. Libbie. Naast de kast een ontwerpje voor een uitnodiging voor een gezamenlijke tentoonstelling van Vader Jef en zoon Paul, met een tekeningetje van het bakovenhuisje in de boomgaard van Sint Maria Latem. Het schilderij daarnaast: Leen en Paul en Gust. Gust is de hond van de drie. Het leven is weer een circus, ieder draagt het hoedje dat hem of haar past. Een klein schilderijtje van leen in het Louvre. Van dat bezoek aan het Louvre is een serie schilderijtjes gemaakt. Misschien staat er nog wel

ergens een schilderijtje van Paul in het Louvre, onder een portret van Rembrandt. Een dubbelschilderij van rond 77 of 78 met twee hoekjes uit Brugge. Staf en Magda woonden toen in Brugge. Brugge was de lievelingsstad van de symbolisten. Op het pleintje staat een beeldje van een symbolistische beeldhouwer, maar dat beeld staat niet op dat pleintje. Daarboven David en Liesbet, 1978, voor één van de Brugse reien met op de achtergrond het Belfort. Tussen Pierke, uit Sint Maria Latem, Gust, met het blauwe hoedje, was er de hond Loebas. Op het schilderijtje onderaan Loebas en David, twee broeders in het kattenkwaad (David was immers met iedereen broeder in het kattenkwaad, ook met een hond). Het grotere schilderij, Leen en Liesbet, moet zo tegen 1980 gemaakt zijn. In de hoek waakt de schilder over uw en onze eigendommen. Daaronder de kleine schilder met vader Jef en met Nonkel Jef op de markt in Hamme. Kijk gerust of u nog iets interessants in het hoekkastje kunt vinden, waarschijnlijk liggen er een aantal fotoalbums van de familie Waegeman (als u ze hier niet vindt, kijk dan even in de andere bruine kast, onder het portret van David en Paul, of elders, wie weet waar die dingen liggen ...). Naar het eind van haar leven toe, en met de troost van de volle afluat, nam Maria Lowie die fotoalbums weer ter hand, verwijderde foto's, herschikte andere en wijzigde de bijschriften. Een herschikt en gesnoeid fotoalbum als persoonlijke terugblik op een rijk en gevuld leven. En op het tafeltje links naast het hoekkastje nog meer tekeningen. En ook het Boek van David. Vader Jef had het gemaakt en Vader Paul heeft er nog wat tekeningen bijgemaakt. Op het bankje rechts naast het kastje de schoen van Vader Jerom. De echtgenoot van Maria Lowie, vader van Leen. Waarom staat er een konijn in die schoen? Een schilderijtje van David die zijn tekening van een haan toont. En twee potten, zwaar aangetast door de tand des tijds, keramiek door Paul gemaakt in het KunstAtelier Sociale Werkplaats De Kemphaan te Hamme. Vakantiewerk was dat, van 1967 tot 1969, of zo ongeveer. Er werd keramiek gemaakt, handgeknoopte tapijten en glasramen.

Eén van de glazeniers heette Pieter. Hij sneed het glas en soldeerde het lood. Pieter had maar één arm. Hoe snijdt je glas voor een glasraam als je maar één arm hebt? Wat is het geluid van het klappen van één hand? Dat is een beroemde koan van de Zen boedhisten. Dat was heel erg in de mode rond 1969. Voor het venster hangt nog een klein glasraampje uit die tijd, ontworpen door Jackie van den Berghe en gesneden en gemonteerd door Pieter met één arm. Alweer een kruis, potjandorie. Maar dat verkocht

goed. Vlaanderen boven, waar men de heer nog kan loven. In 1969 of daaromtrent. Waar waren we ook alweer gebleven. Bij het hoekkastje. Onder het stilleventje van Henri Lowie hangt een dubbelschilderij, 1982 of in die buurt. Het zijn twee paneeltjes uit een hele serie met Commedia del' Arte figuren, met in de hoofdrollen Paul en Leen. Het leven is een komedie. Onderaan, als Italiaanse potsenmakers, Bram, de langste man uit Sint Annen, en Leen, de kortste vrouw. U herinnert zich nog wel de speelvrouw aan de muur bij het binnenkomen. Dat is ook een werk uit die serie. Het is eigenlijk een parafraze van een schilderij van Watteau, de Franse rococo schilder. Het oorspronkelijke schilderij bevindt zich in een kist, achter Leen met haar trekharmonica. Maar het echte schilderij hangt in het Louvre, niet ver van de plek afgebeeld op het schilderijtje van het Louvre met Leen.

David in een papaverveld. Veel later - het schilderij hangt in Westervelde - komt er nog een schilderij van David tussen de papavers. Een aquarel van Liesbet, op het ijs in Sint Annen, met Loebas (David met Loebas hangt links van het hoekkastje). In het ovalen lijstje zijn we terug in Sint Maria Latem. David met twee van de kinderen Picard. Dat was vlak na het plaatsen van de telefoonpalen in het straatje (de familie van Geert was de eerste die daar telefoon wilde hebben). David stond elke ochtend te wachten tot de werklui - de mannen - kwamen die de gaten groeven waar de palen in kwamen te staan. Om halftien koffie, om twaalf uur schaft. David schafte mee. En op een ochtend stond David met zijn schepje te wachten, maar de mannen kwamen niet meer. Het werk was gedaan, de palen stonden in de grond. Het leven is erg, erg moeilijk. Naast de clown een kijkje in nog weer een keuken. Gent, Hagelandkaai. Leen met David op schoot. Schilderijen uit die tijd zijn heel schematisch, uniform gekleurde vlakken. In de hoek, links hier tegenover hangt nog een schilderij uit die tijd, twee kinderen, op de rug af gezien. Onder het

schilderijtje van Leen en David nog een beeldje, gesneden uit olijvenhout, rond 1968. Het beeldje is uit dezelfde tijd als het schilderijtje rechts naast de deur, boven de tafel, Jozef en Maria - die namen komen toch wel vaak voor - met hun baby en twee duiven in een kooitje. Straks komt er nog een schilderij, maar daar zit dan weer maar één duif in dat kooitje. Boven de deur een klein langwerpig schilderijtje van David in de kleuterklas in Sint Maria Latem, bij juffrouw Martine. Juffrouw marine was nogal klein van stuk, maar omdat ze altijd zulke hoge hakken droeg had ze toch een zeker overwicht.

Op de tafel rechts van deur - de tafel hoort zich nu rechts van de deur te bevinden - tekeningen en ontwerpen. Misschien is er nog wel iets interessants bij. Boven de tafel de boomgaard van Sint Maria Latem, met in de boomgaard de Gelukkige Familie. De mistige verten en de heuvels van de Vlaamse Ardennen. Daarboven een klein schilderijtje van de heer en mevrouw. Op de ezel Liesbet voor de tuin in Sint Annen. Op de tafel ligt een schilderij op doek. Het is eigenlijk een beetje een mislukt schilderij, gemaakt rond 1968. Het heeft jarenlang rondgeslingerd in de kolenstal van vader Jerom. Het diende toen waarschijnlijk als dekentje voor loslopende katten. Als tafelkleedje kan het ook wel dienen. Op het vooruitstekende wandje vier aquarellen. Liesbet met de duim in de mond, Liesbet met een witte drinkbeker, David en Liesbet voor een vijver met lotusbloemen. Nog een oudere aquarel (begin jaren zeventig) van de vijver in de Bunt, een gebied naast de rivier de Durme (die in 1953 zo tekeer was gegaan). Onderaan een aquarel uit een serie aquarellen en schilderijen gemaakt rond een alledaagse gebeurtenis: Liesbet is van haar fiets gevallen, David helpt haar opstaan. Die fietsenscène was eigenlijk bedacht door Wim Schaaphok in het kader van een projectieve test, waar Paul tekeningen voor maakte. Er was ook nog iets met een hond en met poep (het was een psycho-analytische projectieve test), maar de fietsenscène leverde stof op voor meerdere werkjes, zoals dit, gesitueerd in een Renaissancepaleis.

Boven de keukentafel van Bert - gek dat je die ook al in de keuken van Paul van Geert kunt vinden - een legplank met schilderijen. Een schilderijtje van Leen met Liesbet, allebei heel serieus. De tegenhanger ervan hangt rechts naast de legplank: Paul met Liesbet, in een omlijsting van bloemen. In het midden

David met een niet nader geïdentificeerd voorwerp in de hand en een blauwe tigger op z'n trui. Het schilderijtje is gemaakt naar een werk van Chardin uit het Louvre, een meisje met een tennisraket (in de achttiende eeuw hadden ze dat ook al). Het schilderij lijkt helemaal niet op dat van David: allen de houding en het kleurenschema zijn gelijk. Liesbet, duim in de mond - haar kenmerkende houding op die leeftijd - met een blauwe papieren hoed. Die blauwe hoed had iets Vermeer-achtigs. Door de manier

van schilderen (transparante lagen op elkaar) krijgt het blauw eerder iets mistigs, anders dan het diepe blauw van Vermeer. Er bestaan verschillende schilderijen van. Onder de legplank links een schilderij gemaakt van draadjes breiwool. Een éénmalig experiment, ingekleurd met Blockx olieverven (duur maar geweldige kwaliteit). En daarnaast een dubbelwerkje dat een beetje een afrekening vormt van de studietijd in Gent. Gemaakt in 1972. Het is een soort psycho-analytisch gedichtje. Een meisje zit op een stoel onder een beschermend afdakje (groen en rood). Op haar schoot haar nog maagdelijk witte poesje. In hetzelfde groen en rood een deur. Ze wordt omringd door allerlei opgerichte dingen, een cipres, een kerktoren. Een jongen zit op een stoel onder een beschermend afdakje, blauw en geel. Op zijn schoot een kooitje met zijn maagdelijk blanke vogeltje (daar hebben we die duif weer van dat vroegere schilderijtje). In hetzelfde blauw en geel een vlaggenstok. Het jongetje wordt omringd door iets met allemaal gaten, donkere vensters. De afdakjes zijn van verschillende kleur, maar ze passen precies op elkaar.

Hoe gek kun je het maken in een keuken? Een keuken is nooit vol en ook nooit leeg. Regelmatig wisselen de foto's en de schilderijtjes, de voorwerpen, de beeldjes en de rommel. Mooi of niet mooi, interessant of niet, je kunt het pas beoordelen als je in de keuken bent. Sporen op papier, paneel, doek. Sporen in het stof. Het geheugen is een keuken, een keuken met schilderijtjes en foto's, die regelmatig worden herschikt en vervangen door andere schilderijen en foto's. Maar in die veranderlijkheid blijft de keuken zichzelf. Heeft een keuken een zelf? Het is eerder andersom.